

sameznih regijah in krajih. Pomanjkljivosti so tudi pri regionalizaciji posameznih območij. Med drugim je na primer uporabljen termin Gorenjska kotlina, ter za enote Ljubljanska, Kranjska, Radovljiška itd.

Vse to odpira vprašanje možnosti in smiselnosti določenih pristopov h regionalnogeografskemu prikazu Jugoslavije. Regionalnogeografske prikaze zaključujejo kratke predstavitev važnejših naselij, pokrajin znotraj večjih regionalnih enot, rek in celo kraških jam. Nekoliko moti, da so tiste pokrajine, ki segajo v dve večji regionalni enoti, kar dvakrat predstavljene, moti pa tudi dokaj neenoten kriterij prikazovanja krajev, rek in objektov.

Tako obsežna tekstualna predstavitev regij Jugoslavije je dopolnjena samo s kratkimi topografskimi in ponekod še geološkimi prikazi z napisi v cirilici (tekst je v latinici). Topografija na kartah je precej pomanjkljiva. Navedeni so majhni kraji, nekatera občinska središča pa ne. Poleg tega se na primer na karti Severovzhodne Slovenije javljajo imena kot Dolnja Lendava, Gornja Lendava, Prlekija itd. Vsekakor bi bilo zaželeno in potrebno večje število tematskih kart posameznih pojavov, ki bi tekst dopolnjevale in bi z njimi lahko nadomestili večino slik.

Vsekakor je takšen oris Jugoslavije zelo koristen, podobno kot je potreben atlas Jugoslavije. Vendar je oboje silno zahtevna naloga ter je lahko uspešna le kot sinteza študij posameznih republik in pokrajin. Samo tako se lahko zbere tudi zadostno število aktualnih informacij s področja družbene geografije.

Mirko Pak

Dr. Jovan Čirić, Osnove sociologije naselja i sociologija sela. Izdala Gradina, Niš 1980, 182 strani.

Naselja s svojimi prenekaterimi značilnostmi so že dlje časa v ospredju podrobnejšega proučevanja številnih strok. Različne oblike naselij so odsev razvitosti proizvodnih sredstev in geografskega okolja. Zato predstavljajo eno izmed najbolj vidnih in trajnejših oblik človekovih dejavnosti v pokrajini. Poudariti pa je treba, da so oblike in podobe naselij, ki so pomembna sestavina geografskega okolja, odsev njihove socialno-gospodarske, prebivalstvene in zgradbene sestave. Vse poglavitne usmerjenosti človekovih proizvodnih dejavnosti dajejo in opredeljujejo slehernemu naselju in njegovemu ožjemu območju čisto določene namembnosti. Zato je potrebno ob predstavitvah naselij prikazati tudi številne razvojne značilnosti njihovega širšega zaledja. Vsekakor pa moramo naselja obravnavati kot izredno markantno in dinamično antropogeno tvorbo v pokrajini, ki pod najrazličnejšimi vplivi gospodarskih in družbeno-socialnih zakonitosti nenehno spreminja in preoblikuje svojo funkcijo in fiziognomijo.

Med pomembnejšimi domačimi deli, ki s teoretično-metodološkega vidika obravnavajo naselja, zasluži pozornost tudi Čirićeva knjiga. Za nas ni zanimiva samo zato, ker pisec tega visokošolskega učbenika izhaja iz takoimenovane »ljubljske geografske šole«, temveč predvsem zaradi Čirićeve usmeritve in mnogokrat prav »samorastniške« raziskovalne dejavnosti. Področje njegovega dela je izredno široko. Predvsem ga zanimajo človek in njegove dejavnosti v preteklosti in sedanjosti kakor tudi trajnejše oblike njihovega neposrednega videza v pokrajini.

Po vsebinski zasnovi je delo razdeljeno v tri tematsko zaokrožena poglavja. Daljšemu uvodnemu poglavju sledi prikaz in opredelitev naselij, medtem ko je tretji del knjige v celoti namenjen prikazom socioloških značilnosti podeželskih (ruralnih) naselij. Avtor poudarja, da je poglavitna naloga sociologije naselij kot družboslovne vede v tem, da odkriva in pojasnjuje celovitost družbenih razmerij v naseljih, njihovo socialno svojevritost kakor tudi razmerje med družbo in prirodnimi — prostorskimi sestavinami selišč ter njihovih zaledij. Sociologija naselij odkriva in pojasnjuje zakonitosti, ki porajajo nastanek in razvoj posameznih naselij in njihovih tipov. Skratka, področje sociološkega proučevanja naselij je tudi v prikazovanju občin zakonitosti družbeno-gospodarskega razvoja, ki vzpodbujajo nastanek in usmerjajo razvoj podeželskih, industrijsko-rudarskih, zdraviliško-turističnih in drugih naselbinskih področij.

V prvem delu knjige so podrobneje predstavljeni predmet, naloge in metode naselbinske sociologije. Posebej sta orisana nastanek in razvoj te sorazmerno mlade znanstvene panoge v svetu in pri nas v Jugoslaviji. Med vidnejše predstavnike uvršča pisec knjige tudi J. Cvijića (Balkansko poluostrvo...; navodila za proučevanje naselij in porekla njihovega prebivalstva), pri Slovencih pa Janeza Ev. Kreka. Podrobneje sta prikazana razvoj in vsebinska problematika naše sociologije vasi (in podeželja) ter mest.

Uvod v drugi del knjige je namenjen predstavitvi različnih oblik naseljenosti in tipov naselij. Podrobneje so prikazana posamezna naselja, njihovi tipi kakor tudi razmejitve in opredelitve mest in podeželja oziroma ruralna naselja, dalje urbanizacija in osnovne težnje v razvoju in preoblikovanju vasi in celotnega podeželja. Posebno mesto v drugem delu knjige je namenjeno sociološko-zgodovinskemu pregledu in razvoju naselij ter njihovi sočasni funkciji v družbeno-gospodarskem sistemu posameznega območja. Nadalje so orisane oblike in gospodarski pogoji naselbinskih struktur do neolitika, še podrobneje pa so predstavljeni obči pogoji naseljevanja in obljudenosti na zemeljskem površju od neolitika dalje.

Tretji del Čirićeve knjige prikazuje razvoj podeželja — predvsem kmečkih naselij. V tem delu knjige je izredno podrobno orisana struktura podeželja v predindustrijskem obdobju (t. im. tradicionalno podeželje) kakor tudi naselje tržnega (blagovno-denarnega) kmetijstva. Zadnje poglavje pa je namenjeno osnovnemu orisu podeželskih (kmetijskih) naselij v socialistični dobi. Zdi se, da nam ponuja tretji del Čirićevega dela največ koristnega gradiva in napotkov za geografska proučevanja našega podeželja. Tudi geograf, ki se loteva prikazovanja podeželja, mora biti seznanjen z najosnovnejšimi socialno-gospodarskimi in fiziognomskimi potezami nekdanjega podeželja in njegovih naselij. Saj je mogoče samo na ta način spoznati tiste »preostanke preteklosti« v fiziognomiji in strukturi podeželja, ki še danes zavirajo ali pospešujejo njegovo hitrejšo socialno in gospodarsko preobrazbo.

Tudi za Čirićevo knjigo smemo trditi, podobno kot je zapisano v poročilu o Kostičevih »Sociologiji sela« (gl. GV XLIII/1971, str. 168—169), da nam ponuja obilo gradiva za razmišljanje o podeželju in še posebej o njegovih naseljih. Odlika Čirićevega dela je še v tem, da prikazuje sociološka dogajanja in spremembe v naseljih ne samo z vidika družbeno-gospodarskega (zgodovinskega) razvoja, temveč jih postavlja v geografsko — prostorsko stvarnost.

Razvitost in raznolikost jugoslovanskega podeželja je izredno pisana, kar je odsev njegovega dosedanjega razvoja. O njegovi današnji podobi še tudi nimamo podrobnejšega in celovitega ne geografskega in ne sociološkega pregleda. Zato lahko sedaj, ko smo dobili še Čirićevo knjigo, ki s teoretično-metodološkega vidika prikazuje podeželska naselja, upravičeno pričakujemo, da se dolgo časa željeno in pričakovano delo o našem podeželju že rojeva.

Milan Natek

Räumliche Struktur und Prozessmuster in der SR Makedonien. Münchner Studien zur Sozial und Wirtschaftsgeographie, Band 20, Kallmünz/Regensburg 1980.

Jedro revije je sinteza rezultatov terenskega raziskovanja na območju Ohrida, ki so ga septembra 1974 opravili sodelavci Inštituta za geografijo univerze v Ljubljani, Geografske fakultete univerze v Skopju in Gospodarskogeografskega inštituta univerze v Münchnu. Slednji je tudi pripravil tisk tega gradiva.

Z geografskega stališča je Makedonija kot izredno heterogena regija, v določeni razvojni fazi transformacije agrarne pokrajine še posebej zanimiva, kar se konkretno manifestira v odseljevanju s podeželja, v opuščanju obdelave zemlje ter v koncentraciji prebivalstva v dolinah in še posebej v urbanih središčih. Ti procesi so izraziti tudi v Ohridski kotlini, kjer se jim pridruži še dodatna turistična funkcija kot prostorski razvojni dejavnik. Ob tem je pestra še nacionalna mešanost prebivalstva Makedoncev in Albancev, kar prostorske procese še nadalje modificira. Ob pestrini naravnih pogojev vse to le še potencira geografsko zanimanje.

Vsebinsko je knjiga razdeljena na dva dela. V prvem delu je v poglavjih »Socialno-geografski aspekti prostorske strukture Makedonije«, »Geografske značilnosti